

Igor Likar

Pokrajina bledih deklet*

(Žalovalke)

*Ali lahko človeka kaj bolj obseda
kakor meja med resničnostjo in neresničnostjo?*

Čutim, kako se večajo razpoke v očeh. Dve ženski podobi stojita vsaksebi in med njima prostrana pokrajina v izpuhtevajočih meglicah, kakor da bi pravkar nekdo nasul sveže obrnjeno prst, za kal, v nebo. Iz zemlje med ženskama puhti.

Razpoke začuda ne skelijo, a zaznavam, da se večajo in da mi pogled brazdajo nejasna polja videnja. Pokrajina med ženskama postaja vse bolj nejasna, vse bolj jo čutim z drugimi čuti. Voham njeno bližino, njene sveže brazde in zdi se mi, da mi ptiči prebirajo zrna iz pogleda.

Prva ženska se nenadoma ustopi. Črno krilo vrže navzgor, usloči črn hrbet in gre z rokami prek prsi. Počasi pritiska na svoje telo, roke grejo čez bradavice, polzijo čez objem navzdol, že se skloni in zajame v svežo prst. Potem (ali sem slišal krik?) divje zravna telo in roke s svežo oranico gredo proti ustom. Požira prst in telesa se loteva nekakšna grozna tresavica.

Požrem svoj krik. Podoba izgine.

Kam je medtem izginila druga, z vmesno pokrajino?

Zadaj, v eni manjših razpok v očesu zagledam sedem do zob oboroženih otrok. S prevezami prek čela, z nekakšnimi gibi divjosti in nespravljalivosti jim opletajo roke, medtem ko so koraki, ki merijo po polju, trdi in enakomerni.

Za njimi, prav na dnu razpoke, vidim požgano domačijo in zdi se mi, da, prav imam, obris nekakšnega velikega tanka. Še pravkar so na cevi sušili otroško perilo, zdaj pa je vsa odrasla, nanjo se ne more več gledati kot na ogromno igračo, in meri naravnost v nas.

Zdaj me zaskeli. Razpoka v pogledu se nenadoma zapre. In šele tedaj se spomnim, da druga ženska ni mogla izginiti s pokrajino vred, da mora biti še tu. Res je. V kotu pogleda zrem v drugo žensko postavo, v žensko usnjenih gibov, bele polti in neznansko lepih, dolgih las. V ustih drži ustno harmoniko in presunljivo otožno igra.

Za njo napis: Prostor, čas, ko pred
spet naša bosta last!

* Iz zbirke *Sodni zapisi o domišljiji*

Njena bela polt se sveti kakor brušena kamenina.

Pogled ima uperjen naravnost vame. A nenavadno je, da melodije njenih orglic sploh ne slišim več.

Nikakor ne pride do mene.

»Tovariš, ste že dolgo časa tu?« od strani.

Notranja zrenja skozi razpoke izginejo.

Napis zadaj pade. Pogled zaskeli, razpoke izginejo.

Obe ženski podobi, črna, usločena s prstjo v ustih, in druga, dolgolaska z ustno harmoniko, zgrmita vase in se manjšata. Pred menoj pa, ki sem zataval na to čudno senožet pravkar prevrnjene zemlje, stoji resnična ženska, nekaj čez dvajset jih kaže, strogega lica, a mehkih usten.

Vidi moj pesenečeni izraz in mi pomaga:

»Dolžnost! Ste že dolgo tu?«

Spomni me, da živim v deželi dolžnosti.

Šele zdaj jo zares premerim s pogledom, žensko, ki mi govori o dolžnosti. Opazim njeno uniformo in narečno izgovarjavo. U spominja na o.

Je domače dekle?

Čez vrane zadaj, ki pobirajo prebujeni mrčes, vržem hipen pogled.

»Ste me slišali?«

Tedaj mi pade na misel abotna, da prav gotovo ne bom njen prvi. Futur recent.

Kaj je danes z menoj? Zakaj se mi prikazujejo ženske vsch arhetipov in govorijo o dolžnosti? Vsaj nekatere. Komaj sem se zamaknil v domišljiji v senožet pred menoj, se nekoliko predal notranjim podobam, že se prikaže in me zdrami resnična matica, v uniformi, kakor sama pravi, »na dolžnosti!«

»Ste Sneguljčica, v lica ste zelo brhki?«

»Tovariš, brez šale! Ne vidite, da sem tu po dolžnosti. Ste že dolgo tu? Kako ste zašli sem?«

In še nekaj podobnih vprašanj, ki jih preslišim.

Vidim, trdno se je ustopila, čvrstih bokov in napetih gibov stoji pred menoj.

»Veste, v domišljijo drugih zaidem bolj poredkoma,« mi pravi, »A moram, kadar je treba!«

Ni kaj, duhovita zna tudi biti.

Hudiča, kaj zdaj, sem ali nisem? Med seboj in njo, izgubljen, iščem oprijemljivih razlogov za budnost.

»Dokumente!«

Trapasto, Sneguljčica postaja oblastna. Polje me je izdalo, pomislim, in vrani na njem se mi za hip zazdijo čakajoči porotniki.

»Ustavil sem se ob cesti, veste. Tam sem pustil avto...«

»Ni ga več tam.«

»Kako?« vprašam.

»Pustiva to!«

»No, in sem šel in se malce sprehodil, veste. Tako lep popoldan se je naredil.«

»Ne iščete morda po teh globačah svojcev?«

Presenečen sem.

»Kako to mislite?«

Danes je vse več takih, ki obujajo svojce od mrtvih, razkopavajo našo ljubo domovino, preverjajo, če so griči še griči in holmi še holmi. Rečne struge in špilje jim tudi niso nedosegljive! Sprevrčajo živo v imenu mrtvega! Imate kaj s tem?«

Mislil sem si, resda dam nekaj na tradicijo svojcev in iskanje rodbinskih zadoščenj, a zveza z mano je absurdna, v tej pokrajini. Še pravkar zasanjan komaj prenesem takšne namige.

»Se vam prav nič ne smilim?«

Nenaden udarec. Kako to misli? A že čez hip spoznam napako v presoji. Udarja s sentimentom!

»Da vas takole dolgo čakam, da mi pokažete dokumente?! Kaj mislite, da sem samo zaradi vas tukaj?!«

Kljub uniformi, to sem že omenil, opazim njeno ženskost in njena misel mi je všeč. Namuznem se. Končno s smehljajem izvlečem v tem čudnem popoldnevu iz žepa svoje čudne papirje. Pomolim jih Sneguljčici.

»Prav sem imela. Pravi ste!« mi reče in vrne dokumente. »Res ste vi!«

»Seveda sem, hudiča,« si mislim. Vrane zadaj se vržejo v divji prepir. Porota se je sprla.

Dekle v uniformi se nekoliko umakne na stran. Njena toga drža popusti, zvedavo se ozira naokoli. Tri korake od mene je že in sname kapo. Po ramenih se ji usujejo neznansko lepi lasje. Opazim tudi belo kremenčasto polt.

»Vemo, kaj mislite o položaju ženske v današnjem svetu. Veste, o vsem smo obveščene... Da, da!«

Ali misli politizirati o izkoriščanju ženske v družbi?

»Samo ženske in otroci smo v vasi. Zadnji starci so nam skopneli kmalu po vojni. Teško je, a organizirale smo se, razdelile življenje... Naša skupnost je dobro organizirana čakajoča ženska skupnost. Čakamo pravega, medtem pa smo si razdelile opravila med zemljo in dolžnostjo. Tudi pošta, s katere pošiljamo pozive, naj se moške vrnejo na zemljo, v hiše, ki jih, čakajoče, za njih podpiramo na treh oglih, nenehno dela.«

Torej tako! Čakale so me v razpokah pogleda, babnice, in me dočakale. Moje notranje podobe! Prenekaterikrat bi si moral priznati, da so zares zmedene. Zdaj pa imam svoje notranje zrenje, ki me je skozenj doseglo sporočilo njihove pošte! Ne bom se izvelkel, saj pravi, da avta ni več.

Nenadoma stopi ob grm in si odpenja uniformo.

»Pravi si, res je. Samo zaradi tebe sem tukaj,« me nenadoma tika, medtem ko si odpenja uniformo in leze v svojo ženskost. Osupel gledam prizor tega nenadnega zemskega preobrata.

»Že grem, avta res ne bi smel takole puščati ob cesti. Plačal bom kazen, prav mi je,« se izmotavam.

»Avta ni več! Tudi traktor imamo. Z njim so ga moje pridne sestre odvekle v globačo, polile z bencinom in zažgale!«

Preklete Amazonke, mar to pomeni, da za seboj ne puščajo sledi? Kako se bom vrnil v svet? Se sploh bom?

Razkošno telo nekdanje miličnice je že ob meni. Ima ta privlačnost v teh nesrečnih okoliščinah kakšne zveze z nadnaravnim? Se je moči izogniti neizogibnemu? Ali se lahko s svojim notranjim zrenjem odčaram?

»Pridi!«

Toliko poželjivih prstov me ni še nikoli ovilo. Toliko neresnične čutnosti, ki mi je gomazela po telesu, nisem zaužil še nikoli. Uniformirana nimfa je postajala poslanka najlepšega neba. Najlepše čutne ljubezni najbolj predana daritvena žrtev. Skozi vrtače in globeli sva se podila objeta in neresnična, puhteča prst se je usipala skozi naju.

»Vzljubila bi te, če bi smela! Edini moj!«

Kako, ali gre res za žrtvovanje?

»Toda pravila so čvrsta! Samo enkrat odložimo dolžnosti! Samo enkrat dosežemo polno ženskost!«

Še dolgo sva se ljubila med popoldanskimi grmi in bližajočim se večerom. Njenih tisočero rok me je ljubkovalo in dramilo pretekle in prihodnje moškosti v meni. Čas je odtekal iz priprtih oči in njenega naročja. Travnati vonj me je uspaval.

Prebudil sem se, ko je stala v večernem soncu. Gola hetera med žarki, senca odpoljubljene večnosti.

Nekje v podobi so se zalesketale solze.

Izginile so z žalovalko vred.

Izza grma se je zaslíšal strel, ki mi je pransil v uspane čute.

Rob privida se je z vso ostrino zarezal vame.

Prestrašen sem skočil pokonci, zgrabil svojo goloto in stekel za grm.

Odčarani svet je kapljal z rdečimi kapljicami s čela v še prej vonjave zavoje svilnatih las. Odprte, do kraja budne oči so poiskale svoj cilj. Mehkobo izpolnitve.

Sporočilo s pošte je zrló vame.

Na tleh uniforma. Odložena dolžnost.

Kako sem zašel v to neresničnost. Kako v njej izgubil vso mero za resnično.

Vrani v oranici, po kateri so še dopoldan, v kraški vročini, verjetno s traktorjem delale pridne sestre privida, so grgrali nerazločno sodbo.

Večer me je napolnjeval z vso svojo težo.

Mrlička. Vonj. Ljubezen. Uniforma. Brazde. Vas nekje v ozadju...

Saj res, vas nekje v ozadju?

Pokopati jo tu v sveže brazde ali v vasi Amazonk, ki leži zadaj za polji in brinjem?

Nenadoma so se mi spet pojavile znane razpoke v očeh. Znana ženska v črnem si je v enem kotu metala v usta svežo prst. Žalovalka?

In druga? Zaslíšim ustno harmoniko iz druge brazde pogleda, a bele polti in neznanško lepih dolgih las ne uzrem več.

Slišim otožno ustno harmoniko. Navzdol vame gre.

Vmesna pokrajina iz pogleda se mi nenadoma pojavi za hrbtom!

»Prišli smo!«

Obrnem se kot zven strune.

Pred seboj zagledam sedem, da, sedem do zob oboroženih otrok. Prepasani so s pasovi z municijo, s prevezami in s starimi vojaškimi suknjiči. Kot eskadron iz davno minule vojne.

So Prežihovi? Pregljevi? So že izpisani prišli iz ozadja pokrajine?

Se spominjajo pretekle vojne, ko jih še ni bilo, ali gredo v novo?

Od največjega, najstarejšega, do najmlajšega v vrsti je moralo biti le nekaj let razlike.

So me prišli kaj prosit ali so iz dramskega krožka »Apokalipsa«?

Spomnim se, da vse skupaj ne more biti naivna iluzija, saj ima presneto nevaren rob: v polju ležečo svetlolaso mrličko. Mojo nekdanjo ljubezen?

»Prišli smo zaradi mame!« pravi najstarejši.

»Zaradi? ...«

»Mame!« Cmihavo doda najmlajši s konca vrste oboroženih kodrolaščkov.

Pogled jim je padel v travo k lepi mrlički. Najmlajši je bil že ob njej in jo božal, mojo smrtno ljubico, z drobnimi prstki.

Ostali so zarjuli v en glas.

Cev tanka, na kateri se je še pred kratkim sušilo perilo, se mi je nenadoma spet zadrila v pogled izza sosednjega grma.

»Kaj hočete od mene?«

Noč je padala med mene in vame uprte cevi...

»Povej mi!« so pritiskali na najstarejšega.

»Prišli smo po svojo mamo!«

»Vašo mamo?«

»Vsakič pridemo!«

Zdelo se mi je, da se pred menoj vrtijo kolobarji časa z istim središčem: otroški mi obrazi, polnimi neodpušljivega sovraštva.

Sredinec v negibni, napeti vrsti je pomahal z nekakšno plenico, na kateri sem spet zagledal znani napis:

Prostor, čas, ko pred
spet naša bosta last!

Rafal (en, dva, tri), kratek sekundo, me je osvestil krutosti privida.

»In vsakega očeta ubijemo, ko ga najdemo!« s solzami v očeh, a trdim glasom, reče najstarejši.

»Še vsakega očeta smo!« pristavi najmlajši.

Ha! Prividi, moja notranja vrenja so me torej pripeljala daleč na fronto obračunov očetov in sinov.

Prav nič razlogov ni, da bi se zdaj počutil kot Kronos, ukrepati je treba.

»Ali vas lahko pobožam?« Napadel sem nenadno.

Obstali so, kljub orožju, v svojem nebogljenem, otroškem prividu. Zanje je bilo to skrito, a privlačno, potisnjeno tako globoko nekam, da so za trenutek dolgo iskali, odkod občutek neznane želje. Kakšen pokvarjen prevarant s čustvi sem postal, izrabljam poznane nagibe, izvežbane gibe, ki so tem sirotam neznane...

Oja, oboroženi so!

Približam se najmlajšemu in grem počasi z roko skozi mehke lase. Ostali nezapljivo gledajo. A čakajo.

Zdajci zatuli najstarejši:

»Prevaral nas bo. Spomnil sem se, to očetje radi počno! Po njem!«

Kolikor je prostora na tej nepopisani belini papirja, toliko prostora v času mi je bilo potrebno, da sem trdo zgrabil za temo, ki me je odvela dalje v noč.

Streljanje, vrišč, ukazi najstarejšega izgubljenega sinu, jok najmlajšega pobožnega... Tekel sem. V meni je tekel privid. Dolgo sva tekla.

Mimo še vedno gorečega avtomobila v grapi.

Mimo mesta, kjer sem se popoldan čisto nenadejano ustavil zaradi trepetanja pokrajine v očeh.

Daleč zadaj v temi je ostala moja največja, ugasla ljubezen. Daritvena žrtev iz vasi čakajočih Amazonk in čustveno razdvojenih otrok, ki ubijejo vsakega svojega očeta, čeprav nosijo v sebi spomin na njegov dotik.

Prišel sem do druge ceste, po kateri sem zbežal iz noči in privida.

Prve ceste, ki me je tistega dne popeljala vanj, nisem našel nikoli več.

(marec 1988)

PRILOGA I: SODNI ZAPISNIK

Literarni dokument »Pokrajina blelih deklet« je s sodnim spisom Komisije za preiskavo meja med literaturo, domišljijo in resničnostjo in s spoznanjem sodnega senata ovržen iz naslednjih razlogov:

1. Spis namiguje na in pogloblja čustvene razpoke med samoobčutenji mater, otrok in očetov, četudi njegovo navidezno humanistično sporočilo zajema iz motivov tragične zapuščenosti zadnje vojne.

2. Sublimacija resničnosti je zgrajena na zgolj domnevnih nasprotjih procesa doživljanja in na goljufivih konstrukcijah »ženskega motiva« in blati vlogo ženske v družbi.

3. Protestirale so številne matere zaradi žaljenja materinskih čustev in prikazovanja otrok kot »krvolokov« z nerazvito čustvenostjo (čeprav brancev materinstvo). Protest se sprejme in potrdi.

Sodni senat po nareku
Komisije za preiskavo meja
med literaturo, domišljijo
in resničnostjo

PRIPIS: Na ta sklep ni ugovora. S podobnimi literarnimi motivi tudi ni mogoče obnoviti ali predrugačiti zgodbe.

Poslano: avtorju
reviji, kjer se besedilo objavlja
arhivu NUK